

El Síndic de Greuges de Catalunya i la protecció dels Drets Humans

Anton Cañellas Síndic de Greuges de Catalunya.

■ *El Síndic de Greuges de Cataluña y la protección de los Derechos Humanos*

La sensibilidad para con los derechos que hacen dignas a las personas y que hacen posible la convivencia ha sido una constante en la historia colectiva de Cataluña. En este artículo, el Síndic de Greuges de Cataluña expone los antecedentes históricos y los objetivos actuales de una institución motivada por la voluntad de fortalecer y mejorar la cohesión social, la convivencia y la paz.

■ *The Síndic de Greuges de Catalunya (the catalan ombudsman) and the protection of Human Rights*

An awareness of the rights that confer dignity upon human lives and which make it possible for peoples to live in harmony with each other has been a constant feature in the history of Catalonia. In this article, the Síndic de Greuges de Catalunya details the historical background and the current objectives of an institution that is motivated by an urge to strengthen and improve social cohesion and peaceful co-existence.

■ *Le Syndic des médiateurs de Catalogne et la protection des Droits de l'Homme*

Une constante de l'histoire collective de la Catalogne est la sensibilité au sujet des droits de l'homme, qui garantissent la dignité des personnes et permettent la cohabitation. Dans cet article, le syndic des médiateurs de Catalogne expose les antécédents historiques et les objectifs actuels d'une institution animée par la volonté de renforcer et d'améliorer la cohésion sociale, la cohabitation et la paix.

La sensibilitat envers els drets que fan digna la persona i possibiliten la convivència ha estat sempre una constant en la nostra història col·lectiva. Les Constitucions de Pau i Treva de l'any 1027, per exemple, o la institució del Greuge en la Cort, durant l'antiga organització política de la Catalunya medieval, són dos dels casos més coneguts de plasmació normativa d'aquesta sensibilitat, que, per sort, encara avui és vigent i majoritària en el conjunt de la societat catalana. L'Estatut d'Autonomia de Catalunya del 1979 també reflecteix aquesta sensibilitat, tal com s'assenyala en el seu preàmbul, on es diu que «la llibertat col·lectiva de Catalunya troba en les institucions de la Generalitat el lligam amb una història d'afirmació i respecte pels drets fonamentals i de les llibertats públiques de la persona i dels pobles..». De la mateixa manera, l'article 35 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, a fi d'aconseguir una major garantia dels drets que reconeix, introdueix una figura nova en el nostre ordenament, que és la del Síndic de Greuges, al qual encarrega la missió «de la defensa dels drets fonamentals i les llibertats públiques dels ciutadans, a efectes de la qual se'l faculta per supervisar les activitats de les administracions públiques».

Tot i que aquesta figura no té precedents en el nostre ordenament jurídic vigent i que el més proper és el de la figura de l'Ombudsman clàssic, introduït per la Constitució sueca del 1908, el cas és que la institució del Síndic de Greuges de Catalunya sí que té certes similituds amb el procés de satisfacció dels greuges a les antigues Corts catalanes. Hi havia «Greuge de la Cort», segons el jurista Jaume Callís, que fou «provisor de greuges» en diferents Corts del primer quart del segle xv, quan algun poblador de Catalunya havia estat lesionat o perjudicat pel rei o pels seus oficials ordinaris o delegats, judicialment o extrajudicialment. De fet, gairebé tot era o podia ser greuge, sempre que pogués trobar una base en el fet que hi havia hagut una transgressió per part del rei o

dels seus oficials d'un dret o d'un compromís adquirit pel monarca, privilegi, contracte, etc. Com assenyala el professor Font Rius, la resolució dels greuges generals acostumava a fer-se per la via de la legislació aprovada per les Corts, mitjançant normes que, pel camí de la modificació del marc legal, redrecessin les desviacions que hi havia hagut. La resolució dels greuges particulars era a càrrec del rei a les Corts, de manera discrecional. A la primeria del segle xv, però, el procés de satisfacció de greuges s'institucionalitza, en el sentit que s'estableix un òrgan fix, destinat a prendre'n coneixement, i un cert procediment per substanciar la satisfacció. Aquesta comissió la formaven els delegats dels Braços, els anomenats «provisors» o «jutges de greuges», alguns dels quals acostumaven a ser «síndics», o representants de les viles i ciutats a les Corts.

Les funcions del Síndic contemporani

Evidentment, la similitud entre l'actual Síndic de Greuges i els antics provisors, com assenyala el professor González Casanova, és més nominal que no pas real. Les funcions del Síndic contemporani s'inscriuen en el sistema modern de l'Estat social de dret, i no responen tant a la finalitat de queixa i reparació d'un mal produït per un agent del poder personal –legítimat segons les concepcions medievals– com a la defensa de les llibertats públiques i els drets fonamentals reconeguts constitucionalment i que hagin estat violats precisament arran de l'activitat administrativa, portada a terme, justament, per servir els drets i les llibertats esmentats.

Aquesta és la missió principal del Síndic de Greuges, la defensa dels drets humans, és a dir, dels drets que fan digna la persona i que permeten la convivència i la participació justa i en pau, a partir del control de l'activitat de les administracions públiques, i tot completant el sistema de garantia dels drets de què disposen els ciutadans, com ara els tribunals ordinaris, el control intern de l'Administració o el control parlamentari.

Catalunya, doncs, mai no ha estalviat esforços en la defensa dels drets humans. I si tenim en compte que la institució que planteja l'article 35 del nostre Estatut d'Autonomia era facultativa, hem de concloure que els nostres parlamentaris van considerar que, a l'actualitat, en democràcia, i a partir del 1984 més concretament,

que és quan apareix la llei que regula la institució del Síndic de Greuges, tampoc no calia estalviar aquests esforços. D'aleshores ençà, el Síndic de Greuges ha anat elevat els seus informes davant el Parlament de Catalunya, en els quals expressa la seva activitat de defensa dels drets fonamentals i les llibertats públiques dels ciutadans, a través de la supervisió de l'activitat de les administracions públiques, i en què consten tant les resolucions que el Síndic dicta per evitar el greuge que ha motivat la queixa del ciutadà com quina ha estat la posició de l'Administració pública de què es tracti respecte de la recomanació o el suggeriment del Síndic en el sentit que modifiqui la seva actuació per evitar aquell greuge en els drets dels ciutadans en concret, o els possibles greuges que la seva activitat pugui produir en l'esdevenidor. I val a dir que, tal com es pot constatar en els tres darrers informes al Parlament, el grau d'acceptació de les resolucions del Síndic per part de les administracions s'ha situat al voltant del vuitanta per cent.

La institució del Síndic de Greuges no es pot concebre sense democràcia. I de la mateixa manera, l'existència en democràcia d'institucions com la del Síndic no fan sinó reforçar la democràcia mateixa. En això, doncs, coincidim amb l'esperit de la Declaració, tal com queda reflectit en els diferents Considerants del seu preàmbul. I, mentre exercim la nostra tasca, intentem fer constantment bona i important la Declaració i els principis en què es fonamenta, que són els principis en els quals la persona es pot desenvolupar. Certament, la missió del Síndic de Greuges és la de promoure el respecte pels drets humans i vetllar pel seu exercici, i a això dedica la seva actuació diària, sobretot pel que fa a la relació entre els ciutadans i les administracions públiques. I mentre duem a terme aquesta tasca i emetem les resolucions a les quals s'arriba després d'haver efectuat la nostra tasca de supervisió de l'actuació administrativa i d'investigació dels fets denunciats, acomplim, també, un altre dels objectius de la Declaració Universal dels Drets Humans, que és el de promoure la pau i, en aquest cas, la pau social.

Crear confiança, contrarestar la frustració

Certament, la funció del Síndic és, també, la de crear confiança, la de contrarestar la frustració, el desencís

i la indignació dels ciutadans quan se senten perjudicats en els seus drets per algunes actuacions de les administracions públiques. Com ho fem? Doncs suggerint un canvi en l'actuació i de l'administració, quan sigui procedent, però també mirant de fer entendre al ciutadà l'actuació de l'administració, quan aquesta hagi estat correcta, naturalment. El Síndic, per tant, també duu a terme una certa funció de pacificador social, també intenta col·laborar al manteniment d'un clima de convivència social que faciliti la participació de totes les persones, de la manera més digna possible, en la construcció de la societat. Amb les nostres resolucions, amb els nostres suggeriments i les nostres recomanacions, al mateix temps que posem en evidència un certs dèficits en l'exercici i la promoció dels nostres drets, intentem dotar de més transparència les administracions i, per extensió, les institucions democràtiques de les quals surt el poder de les administracions. Ens mou, doncs, la voluntat de superar unes certes deficiències del sistema democràtic i, per tant, la voluntat d'enfortir la democràcia, però, i sobretot, ens mou la voluntat de millorar i aprofundir la cohesió social, la convivència i la pau, a través del respecte envers els drets de les persones.

La influència de la Declaració Universal

Tal com s'esmenta al començament d'aquest article, efectivament, la sensibilitat envers els drets que fan digna la persona i que possibiliten la convivència ha estat sempre una constant en la nostra història col·lectiva, i també ho és a l'actualitat. Però cal destacar que la presència de la figura del Síndic de Greuges a l'Estatut d'Autonomia de Catalunya del 1979, o la del Defensor del Pueblo a la Constitució espanyola del 1978, i les referències directes i indirectes als drets humans en tots dos textos, són una conseqüència de la influència que la Declaració Universal dels Drets Humans ha exercit arreu del món d'ençà de la seva aprovació, el 10 de desembre de 1948, en el si de l'Assemblea General de les Nacions Unides, reunida a París. Aquesta influència també s'ha

deixat sentir molt intensament a Catalunya i ha actuat com una mena de codi deontològic o de norma ètica general, que il·luminava, des d'aquell mateix moment, tota actuació present i futura en relació amb els drets humans i en relació amb la dignitat i la convivència entre les persones. Directament, però, la Declaració Universal dels Drets Humans va influir en la Constitució espanyola i en l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, tal com ho va fer també en les constitucions de molts altres països. El mateix títol I de la Constitució, Dels drets i deures fonamentals, que constitueix una llista de drets de les més extenses publicada en una constitució n'és un exemple. I en els diversos capítols d'aquest títol I es recullen tant drets civils i polítics com econòmics, socials i culturals, i fins i tot els sistemes per garantir-los, com és el cas del seu article 10.2, una garantia genèrica dels drets dels ciutadans, referida a la interpretació dels drets i les llibertats que la Constitució espanyola reconeix. En aquest sentit, l'article 8 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya proclama que «Els ciutadans de Catalunya són titulars dels drets i deures fonamentals establerts a la Constitució». La Constitució, però, a més d'assenyalar garanties genèriques, imbuïda per aquest esperit de la Declaració i dels Pactes, indica altres garanties, anomenades extrajudicials o no jurisdiccionals, que constitueixen aquell conjunt de garanties en virtut de les quals determinats òrgans i institucions, com ara el Síndic de Greuges en el nostre Estatut d'Autonomia o el Defensor del Pueblo, queden constitucionalment legitimats per protegir i defensar els drets fonamentals i les llibertats públiques dels ciutadans. És a dir, per defensar els drets humans.

A aquesta activitat dedica el Síndic de Greuges tots els seus esforços, amb el convenciment, tanmateix, que la Declaració Universal dels Drets Humans no és una fita a la qual s'ha de tendir o arribar, sinó de la qual cal partir per disposar de la convivència mínima indispensable de tots els membres de qualsevol societat i per poder anar, com cal, més enllà cap a dosis fecundes de participació i de benestar. **A.C.**